

A WWF Magyarország javaslatai a Kvassay Jenő Terv véglegesítéséhez

2015.09.15.

Nagyon fontos lépésnek tartjuk, hogy Magyarország új vízstratégia készítésébe fogott a XXI. század elején, és bízunk benne, hogy valóban új, a jelen kor és a jövő kihívásaira tényleges és fenntartható válaszokat adó vízstratégiát sikerül alkotni.

A terv vitaanyagát augusztus folyamán nagy vonalakban volt alkalmunk áttekinteni. A stratégia továbbfejlesztését segíteni szándékozó javaslataink megfogalmazásánál az írott dokumentum mellett a 2015.09.14-i budapesti szakmai fórumon elhangzottakra is támaszkodunk.

- A problémában összefoglalt helyzetértékelés irányával alapvetően egyetértünk. Ugyanakkor hiányoljuk annak hangsúlyos megállapítását, hogy az örökölt vízgazdálkodási rendszert megalapozó, folyószabályozásra és vízlevezetésre alapuló, a vizet főként kár- és veszélyforrásként kezelő paradigma tartalékai kimerültek, ezért ennek megtartásával az ebből a rendszerből fakadó problémák fenntartható megoldása nemigen várható.
- A 2030-ig kitűzött célok között a stratégiának rá kellene mutatnia, hogy a jövőre nézve új paradigma kimunkálása szükséges, amely a vizet mint a táj természetes, életető összetevőjét kezeli, és megteremti a természetes adottságokhoz való társadalmi-gazdasági alkalmazkodás feltételeit. A XXI. századi vízgazdálkodási paradigma az árvízre elsődlegesen nem veszélyforrásként tekintene, hanem az Alföldről az éghajlati adottságok miatt hiányzó csapadéknak a hegyekből – jellemzően éppen a vegetációs időszak elején – érkező pótlására. Ennek a víztömegnek a megtartása számára a hullámtéren kívül lehet helyet találni. Az árvizekkel érkező víztartalékok minél távolabbra, a jelenlegi mentett oldalra történő eljuttatása, és a tájban természetesen adódó mélyebb fekvésű területeken történő megtartása tenné lehetővé az ökológiai egyensúly helyreállítását, és a klímaváltozással egyre növekvő napsütéses órák hasznosulását – szemben azzal, amikor a rendelkezésre álló víznél nagyobb párolgás a kiszáradáshoz járul hozzá.

Az új szemléletnek a fő hangsúlyt a műszaki-technikai megoldások helyett a természettel együttműködő megoldásokra kellene helyeznie, mert hazánkban csak ezáltal biztosítható a természeti erőforrások károsodásának elkerülése, és a fenntartható használatukra alapozó társadalmi fejlődés. A szemléletváltás a vízgazdálkodás ágazatán túlmutat, az agrárium, a területhasználat, gazdaságfejlesztés, stb. bevonása nélkül nem megvalósítható, ahogyan ez a vitaanyagban is szerepel. (Ezt a vízmegtartásra épülő tájhasználatot és gazdálkodási modellt bővebben kifejti a Szövetség Az Élő Tiszáért Egyesületnek a Közép-Tisza-vidéki Területi Vízgazdálkodási Tanácshoz a Kvassay Jenő Terv vitaanyagára 2015.09.10-én eljuttatott véleményében és mellékleteiben.)

- A Kvassay Terv deklarált alap gondolata a nagy létesítményekbe történő beruházásokkal szemben az integrált, adaptív vízgazdálkodást helyezi előtérbe: **„A jövő vízgazdálkodásának a legnagyobb kihívása, hogy miként legyen megelőző és miként tegyen szert rugalmas eszközökre. Ez az évszázados „létesítményes” (hard) vízépítéssel szemben a vízigényt- és kibocsájtást szabályozó, területhasználatot befolyásoló integrált (soft) vízgazdálkodás”.** Ezzel szemben, a 9.2 Területi vízgazdálkodás fejezetben ennek az alapelvnek teljességgel

ellentmondó módon, több helyen is új nagyműtárgyak – pl. Csongrádi vízlépcső – építését szorgalmazó szövegrészek jelennek meg. A duzzasztott terek létrehozását nagy folyóinkon a szivattyúzással kiemelhető, és vízpótlásra hasznosítható vízszétosztással állítja szembe a szöveg, ami nem az egyetlen alternatíva, tehát nem a kettő közt áll fenn választási kényszer, vannak más megoldások: A szétosztható vízkészlet környezeti károk nélkül biztosítható árvíz idején a mentett oldalra gravitációs úton történő kivezetéssel és tározással (ld. előző pont).

Nagy folyóink ma még szabadon folyó szakaszán új vízlépcső építése olyan nagyléptékű átalakításokkal járó beavatkozási irány, amely nincs összhangban sem a XXI. századra teljesen megváltozott társadalmi és ökológiai környezettel, sem a Kvassay Terv fent idézett alapgondolatával, továbbá óriási ökológiai károkat okozna. A vízlépcsőktől várt legfontosabb eredmények és funkciók döntő többségére költséghatékonnyabb és további járulékos hasznokkal járó megoldásokat kínál az oldalirányú vízkivezetés és természetes vizes területeken történő megtartás.

- Természeti értékeinknek közérdeket szolgáló védelmével – illetve a hazai és európai uniós természetvédelmi jogszabályokkal – új, nagy vízlépcsők építése nem összeegyeztethető. Új vízlépcsők építése nagy folyóinkon a Víz Keretirányelv keretrendszerébe sem illeszthető be, mivel a folyók jó állapotát a duzzasztás minden esetben rontja (illetve a jó állapot elérését lehetetlenné teszi), akkor is, ha a halak számára átjáró létesül mellé. A duzzasztott és az alvízi szakaszok hidrológiai jellemzői alapvetően megváltoznak, ami az ökológiai rendszerek degradációjához vezet. A korábban létesült duzzasztott terek módosított/mesterséges víztestjein létrejött, teljesen más jellegű természeti értékek, amilyen például a Tisza-tó, a folyóvízi ökoszisztémák eltűnését nem kompenzálják. Előre látható tehát, hogy a Víz Keretirányelvvel nem összeegyeztethető új vízlépcső építése, mivel a célok elérésére létezik környezetileg kedvezőbb és költséghatékonnyabb megoldás, a víz oldalirányú kivezetése és árvízkor (ld. előző pontok).

Mindezek alapján kérjük, hogy kiemelten nagy környezeti károkkal fenyegető beruházások szorgalmazása a Kvassay Tervben ne szerepeljen. Ugyanakkor nagyon fontos cél a nagy térségeket érintő öntözési, vízpótlási igények kielégítési lehetőségeinek gazdasági és több szempontú vizsgálatának mielőbbi lefolytatása. Ennek az elemzésnek a vízhiány enyhítését célzó valamennyi lehetséges megoldást napirendre kell vennie, nem csak a szivattyúzást és a nagyműtárgyak építését. Javasoljuk, hogy ez a megfogalmazás kerüljön a 9.2 fejezetben megfogalmazott részletes célkitűzések közé.

Továbbá javasoljuk, hogy a KJT hangsúlyozza a víznek a tájban betöltött kulcsfontosságú szerepét, és szorgalmazza a területhasználat átalakításában a Kormányzati szerepvállalás ösztönzését, annak érdekében, hogy az árvizekkel érkező víztartalékok megtartása számára helyet lehessen találni.

Kerpely Klára

Gruber Tamás

WWF Magyarország